

До Конституційного Суду України
01033 Україна, м.Київ, вул.Жилианська 14

Суб'єкт права на конституційне звернення
Носова Ольга Володимирівна
що проживає за адресою:

тел.

Конституційне звернення

В процесі практичного застосування ч.3 ст.1268 ЦК України при розгляді цивільної справи за позовом до Носової О.В., треті особи – Шоста державна нотаріальна контора *про визнання заповіту недійсним, визнання недійсним свідоцтва на право на спадщину за заповітом і визнання права власності (далі – справа за позовом з'ясовувалось питання щодо спадкових правовідносин позивачки і спадкодавиці*

При цьому виникла необхідність в офіційному тлумаченні ч.3 ст.1268 ЦК України з метою забезпечення реалізації та захисту моїх конституційних прав. Так, неоднозначне правозастосування положення вказаного акту призвело до порушення мого права на спадщину після смерті тобто порушення мого права власності, передбаченого ст.41 Конституції України.

Отже, необхідність офіційного тлумачення ч.3 ст.1268 ЦК України викликана такими обставинами.

Рішенням Держинського районного суду м.Харкова від 26.10.2011 р. позивні вимоги до мене, Носової О.В., були задоволені частково (додаток №1):

- визнаний недійсним заповіт на мою користь від 10.10.2005 р. і свідоцтво про право власності на моє ім'я від 12.05.2010р. на 150/300 частин кв. д.№ по вул. в м. після смерті (померла 31.03.2008р.).

- в задоволенні позивних вимог у частині визання права власності на 50/300 частин вказаної квартири у порядку спадкування за законом після смерті . позивачці було відмовлено.

Суд обґрунтував своє рішення в частині відмови в позові про визнання права власності на спадщину після смерті наступними висновками:

- квартира, в якій мешкала спадкодавиця була та є до теперішнього часу комунальною.

- частина цієї квартири (25/100) належить на праві приватної власності позивачці (свідоцтво про право власності № від 20.08.1997 р.). Іншим мешканцям цієї комунальної квартири, тобто та належало 75/100 частин квартири (свідоцтво про

право власності на житло № від 24.10.2001 р.). Як встановлено судом, на частини квартири, які належали та родині були відкриті окремі особові рахунки;

самостійно сплачувала комунальні витрати за належні їй 25/100 частин квартири за окремими квитанціями, не брала участі у витратах на поховання жодного члена родини

- було доведено, що мешкала окремо від родини спільне господарство ними не велося, вони мали окремі бюджети, між (спадкодавицею) і (позивачкою) склалися неприязнені стосунки.

Ухвалою апеляційного суду Харківської області від 28.12.2011 р. рішення суду першої інстанції залишено без змін (додаток №2). В мотивувальній частині цієї ухвали вказано: "...*посилання що вона постійно проживала разом з на час відкриття спадщини обгрунтовано не прийнято судом першої інстанції і не приймається судом апеляційної інстанції...*"

Як відмічено судом апеляційної інстанції, ніяких довідок житлово-комунальних органів для підтвердження факту постійного проживання разом з не надано, а навпаки, в довідках чітко вказано, що відносно є сусідкою, разом із на час смерті проживав її брат згідно висновкам апеляційного суду, "Судом першої інстанції саме в межах заявлених позовних вимог та вимог частини 3 ст.1268 ЦК України з'ясовувалося питання щодо постійного проживання разом із спадкодавицею на час відкриття спадщини і відмовлено у задоволенні позовних вимог саме як спадкоємиці другої черги".

Рішенням Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ (далі - ВССУ) від 27.06.2012 р. касаційна скарга була задоволена (додаток № 3):

- визнано за нею право власності на 50/300 частин квартири № у буд.№ по вул. у м. в порядку спадкування після смерті 31 березня 2008 року її сестри -

Обгрунтовуючи дане рішення, суд касаційної інстанції посилається на те, що "Відповідно до ч.3 ст.1268 ЦК України спадкоємець, який **постійно проживав разом із спадкодавцем на час відкриття спадщини, вважається таким, що прийняв спадщину, якщо протягом строку, встановленого статтею 1270 цього Кодексу, він не заявив про відмову від неї.**

Судом безспірно встановлено та сторонами не заперечується, що позивачка постійно зареєстрована у спадковій квартирі з 1959 р., у тому числі і на час відкриття спадщини."

Суд касаційної інстанції стверджує, що положення ч.3 ст.1268 ЦК України "... не вимагають доведення спадкоємцями, які прийняли спадщину, крім постійного проживання зі спадкодавцем, доведення ще й факту спільного ведення господарства, проживання однією родиною, тощо."

У рішенні суда касаційної інстанції вказано: “Зважаючи на те, що у справі не вимагається збирання або додаткової перевірки чи оцінки доказів, обставини справи встановлені судом повно, але допущено помилку в застосуванні норм матеріального права, оскаржувані судові рішення підлягають частковому скасуванню з ухваленням нового рішення про задоволення позову.”

Ухвалою ВССУ від 26 листопада 2012 р. у допуску справи до провадження Верховного Суду України відмовлено (додаток №4).

У вищенаведених даних вбачається неоднозначність застосувань ч.3 ст.1268 ЦК України судами першої, апеляційної і касаційної інстанцій при розгляді справи за позовом [] що призвело до порушення моїх конституційних прав з урахуванням наступного:

Згідно з рішенням ВССУ від 27.06.2012 р., позивачка [] визнана спадкоємицею після [] за нею визнане право власності на 50/300 частин квартири № [] у будинку № [] по вул. [] у м. []. Однак я вважаю, що спадкоємцем [] по закону є її рідний брат (мій батько) [] який проживав з нею однією родиною. Оскільки після смерті мого батька 28.06.2010 р. я, як його правопримієнниця, маю законне право на спадщину після [], визнання [] спадкоємицею позбавляє мене можливості реалізувати це право.

У рішенні ВССУ від 27.06.2012 р. по цивільній справі за позовом [] (додаток № 3) норма ч.3 ст.1268 ЦК України застосована таким чином, що одна тільки реєстрація [] у комунальній квартирі разом із сусідкою [] (при тому, що кожна з них мешкали у своїй окремій визначеній частці цієї комунальної квартири) вважалася достатнім доказом їх постійного проживання разом на час відкриття спадщини, у зв'язку з чим ВССУ вважав такою, що прийняла спадщину після померлої сусідки []

Отже, згідно п.1.Положення Про порядок передачі квартир (будинків), жилих приміщень у гуртожитках у власність громадян, затв. *Наказом Міністерства з питань житлово-комунального господарства України від 16 грудня 2009 року №396, зареєстр. в Міністерстві юстиції України 29 січня 2010 р. за № 109/17404, та згідно Наказу Державного комітету статистики України від 21.07.2008р. № 251 - комунальною вважається квартира, у якій мешкають двоє чи більше квартирнаймачів.*

Дане положення судом касаційної інстанції не прийнято до уваги, оскільки в його рішенні від 27.06.2010 р. відсутні будь-які вказівки на те, що спірна квартира є комунальною. Також не звернуто уваги на документальне підтвердження того, що позивачка [] і спадкодавиця [] є власниками окремих частин комунальної квартири, на які відкриті окремі особові рахунки, та які є окремим один від одного квартирнаймачами визначених їм часток вказаної комунальної квартири.

В матеріалах справи за позовом [] відсутні будь-які документи на підтвердження того, що позивачка є сестрою спадкодавиці. Однак у рішенні суду касаційної інстанції [] визнана спадкоємицею []

саме як її сестра. При цьому справа не була направлена в суд першої інстанції на новий розгляд з таким мотивуванням: "... у справі не вимагається збирання або додаткової перевірки чи оцінки доказів".

Застосування ч.3 ст.1268 ЦК України судом касаційної інстанції, згідно з яким достатнім доказом спільного проживання спадкоємця і спадкодавця є лише їх реєстрація за одною адресою, значно розширює спадкові права мешканців комунальних квартир. Виходячи з такого тлумачення, будь-яка особа, що має реєстрацію у комунальній квартирі, може претендувати на спадщину свого померлого сусіда, при чому документальні докази його родинних відносин із спадкодавцем не є обов'язковими.

Судами першої і апеляційної інстанцій при розгляді справи за позовом норми ч.3 ст.1268 ЦК України застосовані по-іншому, згідно з чим, саме доказаний факт спільного проживання позивача із спадкодавцем на момент відкриття спадщини є підтвердженням факту прийняття ним спадщини. Тобто, лише формальна реєстрація позивача в комунальній квартирі за одною адресою із спадкодавцем не є доказом його проживання із спадкодавцем на час відкриття спадщини. Оскільки факт постійного проживання разом з не був доведений, а навпаки, документально підтвержено, що вони були сусідами по комунальній квартирі і власниками окремих її частин з окремими особовими рахунками, будь-які підстави для задоволення позову відсутні.

Таке ж тлумачення ч.3 ст.1268 ЦК України застосовано у чотирьох рішеннях та ухвалах судів касаційної інстанції при розгляді інших цивільних справ за подібними правовідносинами, одними обставинами. Повний їх текст доданий до даного конституційного звернення (додатки №№ 5-8), нижче наведені Витяги з цих справ.

В мотивувальній частині ухвали Верховного Суду України від 03.11.2010 р. **вказано** "... сама по собі реєстрація місця проживання разом зі спадкодавцем на час відкриття спадщини не може свідчити відповідно до ч.2 ст.1268 ЦК України про своєчасність прийняття спадщини" (додаток № 5).

Ухвала ВССУ від 24.01.2011 р. базується на тому, що "... саме постійне проживання особи зі спадкодавцем на час відкриття спадщини є підставою для визнання спадкоємця таким, а не лише реєстрація місця його проживання за адресою місця проживання спадкодавця" (додаток № 6).

Згідно з цими ухвалами, реєстрація особи, яка претендує на спадщину, за однією адресою зі спадкодавцем - не рівнозначна факту їх спільного проживання на час відкриття спадщини і не є доказом своєчасного прийняття спадщини.

Згідно Ухвали ВССУ від 12.03.2012 р., визнанню за особою права на спадщину має передувати встановлення в судовому порядку факту постійного проживання особи зі спадкодавцем на час відкриття спадщини (додаток №7). Так, в мотивувальній частині цієї ухвали вказано: "... у разі якщо постійне проживання особи зі спадкодавцем на час відкриття спадщини не підтверджено відповідними документами, у зв'язку з чим нотаріус відмовив особі в оформленні спадщини, спадкоємець має право звернутися до суду з заявою про встановлення факту

постійного проживання зі спадкодавцем на час відкриття спадщини, а не про встановлення факту прийняття спадщини”.

Ухвалою ВССУ від 03 квітня 2013 р. було скасоване рішення районного та апеляційного судів Київської області про визнання частково недійсним свідоцтва про право на спадщину за законом та визнання права власності на нерухоме майно (додаток №8).

Позивачка вважала, що, оскільки вона і її брат на момент смерті матері були зареєстровані та проживали в одному будинку разом з померлою матір'ю, тільки в різних його половинах, то вона прийняла спадщину матері разом з братом.

Згідно технічного паспорту, вбачалося, що житловий будинок, де проживали позивачка та її мати, складається з двох окремих квартир. На ці окремі квартири оформлено дві будинкові книги, згідно яких спадкодавець була зареєстрована в одній квартирі, а позивач – в іншій квартирі.

В мотивувальній частині цієї ухвали вказано: *“Матеріали справи не містять доказів на підтвердження того, що позивач на момент смерті матері проживала разом з нею в належній ОСОБА_9 [матері] частині домоволодіння, тому висновки судів про те, що ОСОБА_6 [позивачка] є такою, що прийняла спадщину померлої матері згідно норм ч. 3 ст. 1268 ЦК України є передчасними”.*

У всіх наведених рішеннях та ухвалях судів касаційної інстанції відсутнє застосування ч.3 ст.1268 ЦК України таким чином, що проживання особи разом зі спадкодавцем на момент відкриття спадщини (та відповідно і визнання за нею права власності на спадкове майно) встановлювалось лише на підставі однієї реєстрації у одній квартирі (будинку), де зареєстрований і спадкодавець.

З вказаними рішеннями та ухвалями я ознайомила на сайті Єдиного державного реєстру судових рішень (<http://reyestr.court.gov.ua/>), також на сайті Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ (<http://sc.gov.ua/>), на сайті Верховного Суду України (<http://www.court.gov.ua/>).

Таким чином, юридичний смисл словосполучення “постійне проживання разом із спадкодавцем”, яке застосовано законодавцем у ч.3 ст.1268 ЦК України, судами касаційної інстанції трактується по різному. Так у Рішенні ВССУ від 27.06.2012 р по справі за позовом _____ це положення застосовано так, що достатнім доказом постійного проживання спадкоємця і спадкодавця є лише їх реєстрація за одною адресою.

Навпаки, в інших рішеннях судів касаційної інстанції, які розглядали подібні справи, теж саме словосполучення розкрито по іншому, а саме, підставою для визнання особи спадкоємцем є саме постійне сумісне проживання із спадкодавцем на момент відкриття спадщини, а не лише реєстрація за адресою міста проживання спадкодавця.

Із цього вбачається, що норма закону - ч.3 ст.1268 ЦК по різному за однакових обставин, у подібних правовідносинах застосована у Рішенні ВССУ від 27.06.2012 р. по справі за позовом _____ та у доданих до даного звернення Ухвалях судів касаційної інстанції по іншим цивільним справам. Це призвело до порушення мого конституційного права власності, передбаченого ст. 41 Конституції України.

На підставі вищевкладеного керуючись ст.ст.41, 147, 150 Конституції України, ст.ст.42, 43, 94 Закону України "Про Конституційний Суд України".

ПРОШУ:

Дати офіційне тлумачення положення ч.3 ст.1268 ЦК України від 16 січня 2003 року (Відомості Верховної Ради України № 40-44, ст. 356) «*спадкоємець, який постійно проживав разом із спадкодавцем на час відкриття спадщини, вважається таким, що прийняв спадщину, якщо протягом строку, встановленого статтею 1270 цього Кодексу, він не заявив про відмову від неї.*» в такому аспекті: чи слід вважати « постійним проживанням разом із спадкодавцем» реєстрацію спадкоємці на час відкриття спадщини у відповідному житлі або фактичне сумісне проживання спадкодавця та спадкоємця у відповідному житлі на час відкриття спадщини і ведення ними спільного господарства?

Додатки (копії) у трьох примірниках:

Дата: 21.02.14

Носова О.В.